

tram, observant circumstantias ex quibus potuit videntibus evidenter constare, evidentia quadam naturali, vera esse quæ agebantur; et de operibus Christi Domini, magnum argumentum est quod, licet Pharisæi interdum ausi fuerint illum calumniari, quod in virtute dæmonis eijceret dæmonia, nunquam autem ausi sunt dicere opera ejus miraculosa non habuisse veros effectus, ut, non resuscitasse vere Lazarum, illuminasse cæcum, sanasse paralyticum, et similia. In his ergo operibus primum consideranda est diurnitas effectus, et perseverantia, quæ est magnum indicium veritatis; nam quæ fite tantum fiunt, subito evanescent; et ita mors Lazari per quatuor dies probata est quod fuerit vera, et postea vita illi restituta per longa tempora. Deinde accedunt effectus per quos talis veritas manifestatur; qualis maxime esse solent actiones vitæ, ut videre in cæco ex nativitate. Tertio, consideratur multitudo et frequentia talium effectuum, cum omnibus signis et indiciis veritatis, quæ esse solent in omnibus rebus quas præ manibus gerimus; qua enim majori evidentia constare potest, aliquod vinum esse verum vinum, quam fuerit illud in quod Dominus aquam convertit? Unde consideratur etiam quarto multiplex modus mirabilis operandi talia signa, per imperium, per orationem ad Deum, adjungendo simul aliud opus proprium Dei, ut manifestationem cogitationum cordis, quod sæpe Christus faciebat. Præterea considerandus est finis talium operum, quia nihil temporale et humanum, nihilve pravum per illa intendebatur, sed potius rectitudo et honestas morum, et veri Dei cognitio, et ipsius dæmonis expugnatio; ergo nulla verisimili ratione potest falsitas in eis conjectari. Denique argumentatur recte Augustinus, dicta epistola 49, quæst. 6; nam vel omnia quæ pro nostra fide narrantur falsa sunt, vel aliquod est verum. Primum per se est incredibile, propter dicta: si autem secundum admittatur, eo ipso ponitur Deus ut auctor vel confirmator hujus doctrinæ, et ex uno tali miraculo recte colligitur etiam alia, quæ simili auctoritate narrantur, esse vera; quia non est major ratio de uno quam de aliis; et hoc modo ex veritate miraculorum Christi recte colligere possumus, vera etiam fuisse quæ Apostoli faciebant, quia ad eundem finem, et eadem virtute illa faciebant, ut ipsi profitebantur; et simile argumentum in posterioribus Sanctis fieri potest.

10. *Objicitur secundo potuisse fieri miracula*

ad testandam falsitatem. — Diluatur. — Adhuc tamen instari potest, quia non repugnat honorati Dei, per pravos homines interdum vera miracula facere; ergo miracula, et si constet esse vera, non satis confirmant fidei credibilitatem; antecedens patet, quia operatio miraculorum pertinet ad gratias gratis datas, quæ et malis et bonis communicantur; unde est illud Pauli, 1 ad Corinth. 13: *Si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest*; consequentia autem probatur, quia si pravus homo potest facere verum miraculum, etiam potest esse deceptor et falsum dicere: ergo ex veritate miraculi non recte colligitur veritas doctrinæ. Respondetur duobus modis posse fieri miraculum. Primum, sine ullo respectu ad veritatem aliquam per illud confirmandam, sed solum propter illius utilitatem, ut ad conferendam sanitatem, vel quid simile. Secundo, fit miraculum in testimonium alicujus doctrinæ, ut veram esse confirmet; priori modo, verum est posse Deum facere miracula per pravos homines, et hoc modo procedit obiectio facta, quamvis fortasse rarissime hoc contingat; et quando evenit, magis est ex fide recipientis, quam ex virtute operantis; posteriori autem modo, fieri non potest ut miraculum fiat in confirmationem falsitatis, quia alias Deus cooperaretur mendacio, et esset testis ejus, ut sentit Augustinus, lib. de Utilitate credendi, c. 6; et latius D. Thomas, 3 p., q. 43 et 44, ubi in disput. 31 multa de hoc puncto dixi. Et videri etiam potest Canisius, l. 5 de Deip., cap. 15; et Bellarminus, l. 4 de Notis Eccles., cap. 14; et Bosius, supra citatus, in fine num. 3.

11. *Quartum motivum: perpetuitas ejusdem fidei in Ecclesia. —* Tandem inter miracula magna divinæ potentiae, quibus hæc fides facta est credibilis, numerari potest perseverantia et duratio ejusdem fidei, et Ecclesiæ per illam fundatæ, ab initio prædicationis Evangelicæ usque nunc. Nam cum hæc fides ex una parte sit valde difficilis ad credendum, quia multum superat naturalem intellectus capacitatem, et ex alia sit valde ardua ad observandum, quia præcipit multa valde spiritualia, et concupiscentiæ repugnantia, et aliunde quamplures sectas et errores destruxerit, et ideo infinitos habuerit hostes ac potentissimos, nihilominus integra permansit, et in persecutionibus ipsis et contradictionibus numero et merito aucta est, et in cognitione veritatis illuminata, quod profecto, sine speciali Dei virtute et

auxilio, nulla virtus humana efficere potuisset. Atque ita experimento videmus impletam Christi prophetiam: *Portæ inferi non prævalerunt adversus eam*; et ejusdem promissionem: *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi*. Atque hoc ipsum intendit Augustinus in suo tertio motivo, quod sumpsit ex continua successione Summorum Pontificum in sede Petri; nam quia illa est Petra supra quam Christus fundavit Ecclesiam, eadem virtute immobilis perseverat, qua ipsa Ecclesia et ejus fides; quod si illum motivum est Augustino sufficiens post quadringentos annos a Christi adventu, et post quadraginta successiones Episcoporum Romanorum, profecto longe mirabilior est, magisque divinam virtutem ostendit, ejusdem sedis usque ad nostra tempora continua successio, ut disp. 10, sect. 2, tractabitur.

12. *Assertio posita numero primo, conglobata ex dictis argumento, probatur. —* Ex his omnibus conglobatur demonstratio, qua credibilitas nostræ fidei evidenter ostenditur in hunc modum. Doctrina, quæ per se est valde consentanea rationi, majestati ac excellentiæ divinæ, bonisque moribus, innumerabilesque habet testes fide dignissimos, qui non solum humana, sed etiam divina virtute per signa mirabilia illam confirmarunt, et ita firmarunt, ut potentia mundi et dæmonum contra illam prævalere non potuerit, credibilis est; sed talis est doctrina fidei Christianæ; ergo est credibilis. Consequentia est evidens, ut per se patet; præmissæ etiam sunt evidentes; ergo et conclusio evidens est. Et quidem de minori quod sit evidens, ex ipso facto et experimento constat; neque obstat quod multa ex his quæ diximus ad nos pervenerint per historiam et traditionem humanam; nam illa est tam constans, tamque universalis et nota, ut sufficiat ad evidentiam humanam in testificante faciendam, qualis est de hac propositione: *Roma est*, et similibus. Illa ergo multo magis sufficit ad evidentiam credibilitatis. Prima etiam præmissa est evidens ex terminis, et ex definitione ipsius *credibilis*. Addere vero possumus, ad majorem illius confirmationem, naturaliter evidens esse Deum habere providentiam rerum humanarum, et ideo non deserere hominem, in his maxime quæ ad ipsiusmet notitiam et cultum, et ad felicitatem æternam pertinent. Unde incredibile est Deum ita sua providentia destituisse homines hanc fidem amplectentes, ut permittat eos decipi cum tanta credibilitatis evidentia, maxime

cum inter eos sint multi, qui toto corde Deum ipsum ejusque veritatem quærunt. Propter quod dixit Chrysostomus in quadam homilia de Providentia, sine magna injuria providentiæ divinæ, non posse hanc fidem falsam reputari, et quod si, per impossibile, falsa esset, non posset hominibus imputari, quia prudentissime illam credunt. Accedit denique quod, cum hæc doctrina sub divina auctoritate proponatur, ad ipsius etiam Dei auctoritatem et veritatem spectat, non permittit ut sub ejus nomine et testimonio, homines cum tanta credibilitate decipiantur; propter quod Rich. de Sancto-Victore, l. 1 de Trin., cap. 2, cum Deo loquens ausus est dicere: *Si error est quem credimus, a te decepti sumus; iis enim signis doctrina hæc confirmata est, quæ nisi a te fieri non potuerunt*.

SECTIO IV.

Utrum fides Christiana ad alias sectas comparata sit evidenter credibilior illis, imo illæ sint plane incredibiles comparatione istius?

1. *Assertio affirmativa summam probatur. —* Probatur deinde comparando fidem ad tres generales sectas infidelitatis. — *Discrimen inter illas sectas. —* Resolutio hujus quæstionis, generatim loquendo, manifesta est ex dictis; nam, stante credibilitate catholicæ doctrinæ, qualis a nobis demonstrata est, impossibile est doctrinam illi repugnantem, in comparatione ejus esse credibilem. Primo, quia ostensum est hanc doctrinam ita esse credibilem, ut repugnet providentiæ divinæ tantam credibilitatem cadere in rem falsam; ergo non possunt propositiones contrariæ, simul esse credibiles tanta credibilitate; ergo, sumpta credibilitate hujus doctrinæ, necesse est ut credibilitas cujuscumque repugnantis doctrinæ sit longe minor, quod etiam unicuique fiet evidens, applicando omnia motiva adducta ad alias sectas; in nulla enim alia ita invenientur. Ut autem utilior et evidenter sit hæc collatio, oportet sectas infidelium distinguere, et de singulis aliquid dicere. Distinguuntur autem a Theologis tres species infidelitatis, Paganismus, Judaismus, et Hæresis, inter quas hoc differt, quantum ad præsens spectat, quod pagani neque aliquas Scripturas divinas admittunt, neque in Christo ullo modo credunt; Judæi vero admittunt Scripturas veteris Testamenti, et profitentur se credere

Messiam; non tamen credunt jam venisse, et ita errant in ejus persona; Hæretici vero utrumque testamentum admittunt, et in verum Christum se credere profitentur, in ejus tamen doctrina multum errant. Igitur cum singulis speciebus harum sectarum comparatio facienda est.

Comparatio fidei Christianæ ad Paganismum.

2. *Primo, quoad unam ejus speciem, idololatricam.* — Circa primum subdistinctio adhiberi potest; nam inter paganos, sub illis Gentiles comprehendendo, quidam sunt qui unum Deum non agnoscunt, sed plures colunt; et hujusmodi sunt idololatræ, cum quibus facilis est et expedita disputatio; nam, ut dixit Augustinus, l. 12 Gen. ad litt., cap. 14: *Cum ad aliquid pervenitur, quod est contra bonos mores, non magnum est tunc falsam sectam a vera discernere*; quia, ut supra dicebamus, vera fides non potest esse rationi contraria, etiamsi supra illam sit; et ideo non potest aliquid approbare quod sit contra bonos mores, secundum rectam et evidentem rationem naturalem. At vero omnes sectæ Gentilium idola colentium, in multis peccant contra rationem naturalem, quæ illorum sectæ approbant; nam imprimis ipsamet idololatria, et plurium Deorum opinio, est contra evidentem rationem naturalem; et deinde fere omnes admittunt alia multa manifeste prava secundum rectam rationem; quod argumentum sufficit ut hujusmodi sectæ sint incredibiles, et ita eo maxime utuntur sancti Patres, disputantes contra Gentiles, et contra Idola, ut videre licet in Justino, in Apol.; Cypriano, cont. Idol.; Tertulliano, in Apolog., et aliis; et hæc etiam ratio valet contra omnes antiquos Philosophos et eorum sectas; pauci enim illorum sunt qui unum verum Deum agnoverint; et si aliqui illum cognoverunt, non illum glorificaverunt sicut Deum, aut gratias egerunt, ut ait Paulus, ad Rom. 1, quia vel circa Dei providentiam, vel circa veram hominis felicitatem, multum errarunt; unde etiam in alios errores et vitia prolapsi sunt, ut prosequitur Paulus, citato loco; cui rationi addendum est in nulla hujusmodi secta inveniri ea testimonia credibilitatis, quæ nos adduximus, neque multo etiam inferiora; ergo nulla potest fieri comparatio talium sectarum, cum nostræ fidei credibilitate. Unde Augustinus, lib. de Vera religione, cap. 3, concludit quod si Plato, vel

alius similis philosophus, testimonia nostræ fidei cognovissent, sine dubio credidissent.

3. *Secundo, quoad alteram speciem, sectam, scilicet, Mahometi.* — Alia veluti species hujus generis infidelitatis, est quæ proprie Paganismus dicitur; sic enim appellantur qui sectam Mahometi sequuntur; nam illi unum Deum confitentur, et illum se colere profitentur; eodem tamen argumento errare convincuntur in sua speciali secta, tum quia multa etiam admittunt rationi contraria, et turpia, ut quod felicitas sit in voluptatibus corporis, et alia quæ prudenter referri non possunt; et de illis videri potest Medina, lib. 1 de Recta in Deum fide, cap. 4, ubi etiam ostendit in Alcorano, quam ipsi ut suam scripturam admittunt, multas esse contradictiones et inconstantias in doctrina, quæ ostendunt manifeste ejus incredibilitatem. Accedit etiam quod auctor illius sectæ nullam habuit auctoritatem fide dignam, etiam humana. Nam, ut commune est in historiis, fuit homo imperitus et vitiis deditus. Credibilitas autem doctrinæ multum pendet ex qualitate primi doctoris ejus, seu primi proponentis. Et hæc ratio multum etiam valet contra sectas quorumcumque philosophorum; nam auctores earum regulariter vitiis subjecti fuerunt, quæ plurima et enormia Paulus reconset in dicta Epist. ad Rom., ab illis verbis: *Propter quod tradidit illos Deus in desideria, etc.*, usque ad fin. capit.; et si quis videtur bonis moribus fuisse, saltem humanam gloriam et vanitatem affectabat. Propter quod dixit Augustinus, l. 3 contr. Acad., capit. ult., nullius auctoritatem posse cum Christi auctoritate comparari. Denique motivum illud, quod de miraculis adduximus, magnam efficaciam habet contra omnes has sectas, sive Paganorum, sive Gentilium, quia nulla talia ab eis fieri potuerunt; quod si interdum aliqua similia fingere ausi sunt, falsitatis et deceptionis facile sunt convicti, ut Patres supra allegati ostendunt. Prophetiæ denique mysteriorum nostræ fidei eos possunt sufficienter convincere, tum quia licet non admittant vetus Testamentum tanquam divinam Scripturam, nihilominus negare non possunt fuisse scriptum ante Christi adventum. Et ideo notant Patres divina providentia factum esse, ut in græcam linguam converteretur, ut posset etiam valere ad gentiles convincendos, ut notat Eusebius, l. 5 de Demonstrat.; Augustinus, l. 8 de Civ., c. 42 et 46; et Irenæus, l. 3, c. 25; tum etiam quia ex eadem Dei providentia est, ut inter Gentiles

quoque essent aliquæ prophetiæ de mysteriis Christi, ut est vulgare de Sybillis apud Lactant., l. 4 Divinarum institut., c. 5 et seq., et Augustinum, l. 18 de Civ., c. 23, et concione ad Catechum. contra Pagan.; et alia videri possunt in Ruffino, l. 2 Hist., c. 29; et Tripartita, l. 9, cap. 29.

Comparatio ad Judaismum.

4. *Proprius Judæorum error ex Scripturis convincitur.* — Secundo, facienda est comparatio cum Judaismo, quæ est multo facilior et evidentior ex concessis, quia isti Testamentum vetus, et prophetias admittunt. Est autem advertendum, Judaismum totum ad duos errores principales reduci: unus et præcipuus est, quia non admittunt nec credunt Messiam venisse; et ideo si de hoc errore convincantur, tota illorum secta facile destruitur; convincuntur autem præcipue ex prophetiis veteris Testamenti, ostendendo aperte illas esse impletas; et ideo aiebat Christus Dominus, Joan. 5: *Scrutimini Scripturas; illæ enim testimonium perhibent de me*; quia non solum continent promissionem ipsius Messiæ, sed etiam signa particularia et sufficientia temporis adventus ejus, et ideo subjungit Christus Dominus: *Si crederetis Moysi, crederetis utique et mihi, ille enim de me scripsit*; quod intelligendum est, non solum quia, Deut. 18, habetur expressa promissio: *Prophetam suscitabo eis, etc.*, sed etiam quia tota lex Moysis fuit quædam prophetia et figura Christi, ut dixit Augustinus, 16 cont. Faust., cap. 22; atque hoc modo persuadendi fidem de seipso usus est Christus Dominus, Luc. ult., ubi incipiens a Moyse, et omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis, quæ de ipso scripta erant; et infra dicit: *Necesse erat impleri omnia quæ scripta sunt in lege, et Prophetis, et Psalmis de me.* Eodem argumento usi sunt omnes qui testimonium Christo dederunt. Angelus enim annuncians mysterium incarnationis, statim antiquas prophetias indicavit, dicens: *Dabit illi Dominus sedem David Patris ejus*; et Beatissima Virgo, in suo Cantico: *Sicut locutus est ad patres nostros*; et Zachar., in suo: *Sicut locutus est per os Sanctorum, qui a sæculo sunt prophetarum ejus*; et Simeon in suo: *Quod parasti ante faciem omnium populorum*, Luc. 1 et 2; et Joan., Matth. 3: *Hic est enim qui dictus est per Isaiam Prophetam.* Idem servarunt Evangelistæ, ut de Incarnatione patet, Matt. 1,

vers. 12; de Nativitate, Matth. 9, vers. 8; de Passione, Matth. 26, vers. 31, et Joan., 19, vers. 24, 36, 37. Ac denique idem servarunt Apostoli, præcipue quando ad Judæos prædicabant, ut patet Act. 2, 3 et 13, ac 15; et optime Paulus in Epist. ad Hebr., et ad Rom. 1, in principio; et Petrus, 2 Epist., c. 1.

5. *Item ex Patrum argumentis.* — Præterea sancti Patres locum hunc locupletarunt, ut videre licet in Cypriano, l. 1 et 2 ad Quirinum, et lib. de Montibus Sina et Sion; Tertulliano, et Gregorio Nyssen., lib. contra Judæos; et Chrysost., orationibus 5 contra eosdem; et Augustino, alia oratione contra eosdem, et oratione ad Catech. contra varios errores, a cap. 11, et in Dialogo Ecclesiæ et synagogæ; et bene Euseb., l. 2 de Demonstrat. Evangel. De applicatione autem præcipuarum prophetiarum, designantium tempus adventus Messiæ in Christi Domini adventum, videri possunt quæ in primo tomo de Incarnatione, in principio, late prosecuti sumus. Ex his ergo non solum concluditur nostram fidem esse credibiliorem, sed etiam convincitur judaicam, perfidiam plane esse, solumque procedere ex nimia ignorantia et mentis cæcitate, ut dixit Paulus ad Ephes. 4, versu 18, et prædixit Christus Joan. 12: *Ambulate dum lucem habetis, ut non tenebræ vos comprehendant, etc.*

6. *Christi facta specialiter dirigebantur ad conversionem Judæorum.* — Alter error minus proprie Judæorum. — Huic vero evidenti argumento accedit aliud, sumptum ex Christi Domini operibus; nam specialiter facta sunt ad illuminandos et convertendos Judæos, et in se continent tum rationem sumptam ex testimonio divino per miracula, quam supra late declaravimus, tum etiam rationem sumptam ex complemento prophetiarum, quam modo exposuimus, quia illam opera erant signa a prophetis prædicta, et prænuntiata pro adventu Messiæ, et ideo in his operibus semper fecit vim magnam ipsemet Christus: *Si mihi non vultis credere, operibus credite*; et: *Si opera non fecissem in eis, etc.* Ac denique Joan. 5: *Ego, inquit, habeo testimonium majus Joanne*; et illud explicans addit: *Opera quæ ego facio, illa testimonium perhibent de me*; quod dixit esse testimonium Patris, non hominis. Denique ipsamet experientia possent Judæi suum errorem cognoscere, nam in eis impleta sunt quæ ipsemet Christus prædixit: *Auferetur a vobis regnum Dei, Matt. 21; et non relinquetur hic lapis super lapidem,*

Matt. 24; et hæc nunc sufficiunt de primo et proprio errore Judæorum. Fuit vero etiam alius, qui proprius dicitur judaizantium, potius quam Judæorum; nam erant isti credentes in Christum, volebant autem judaismum conjungere cum Evangelio, asserentes debere Judæos, etiamsi Christum ut Messiam amplectantur, servare legem Moysis; sed hic error non spectat ad illam speciem infidelitatis, quæ est Judæismus, sed ad speciem hæresis; et ideo quæ statim generatim dicemus de hæresi, contra illam valent, et specialiter impugnari solet tractando de cessatione legalium in materia de Legibus, 2. 2, quæst. 103. Vide l. 9 de Legibus, et prolegom. 5 de Gratia.

Comparatio ad sectas Hæreticorum.

7. *Notationes pro hac comparatione.*—Tertio, comparanda est fides nostra cum sectis hæreticorum generatim. In quo puncto, imprimis est advertendum hæreticos omnes confiteri doctrinam a Christo et Apostolis traditam esse veram; in quo cum Catholicis conveniunt. Item conveniunt in hoc, quod fatentur fidem Christi tantum esse unam, juxta illud Pauli, ad Ephes. 4: *Unus Deus, una fides.* Item fatentur hanc fidem debere esse puram ab omni falsitate; nam doctrina quæ revera procedit a Christo, necessario debet esse in omnibus vera et infallibilis; alias tota esset incerta, et non posset haberi ut doctrina Dei; unde fit, inter omnes doctrinas, quæ nomine Christi in mundo existunt, unam tantum illarum esse revera a Christo, ac subinde illam solum esse credibilem, ut a Deo dictam, quia cum illæ doctrinæ contraria doceant, non possunt esse omnes veræ; ergo una tantum illarum est vera doctrina Christi. Difficultas autem est, quia unusquisque hæreticorum contendit suam doctrinam, esse quam Christus et Apostoli crediderunt et miraculis confirmarunt, et in quam denique conveniunt omnia quæ superiori sectione diximus. Ut ergo contra omnes hæreticos ostendamus incredibilia docere, comparatione fidei quam Ecclesia catholica et Romana docet, nonnulla motiva vel signa hæresis proponenda sunt. Possumus autem illa signa reducere ad tria capita, posita in sectione præcedente, quæ sunt qualitas doctrinæ, testes ejus, et Dei subscriptio seu confirmatio per propria opera ejus: hæc namque conferendo seu contraponendo, intelligitur facile quanta sit differen-

tia inter credibilitatem fidei Romanæ et ejuseumque hæreticæ doctrinæ.

8. *Fit jam tertia comparatio ex primo motivo prærogativarum fidei posito sect. 3, n. 4, quibus accedunt aliæ.—Prima est antiquitas.—Hujus prærogativæ ratio.*—In primo capite addenda est hic conditio, quæ est magnum indicium veræ vel falsæ doctrinæ fidei, vel quæ tantum de fide prædicatur; quæ conditio est *antiquitas* vel *novitas*, nam vera fides debet esse antiqua, novitas autem in materia fidei signum est hæresis; talis autem debet esse antiquitas, ut ejus origo possit reduci ad Christum et Apostolos, vel formaliter, vel virtute, id est, ad aliqua principia ab Apostolis tradita; omnis autem novitas quæ ab hac antiquitate discedit, signum est falsæ doctrinæ, seu alienæ a vera fide. Hæc autem diversitas evidenter reperitur inter doctrinam Ecclesiæ et hæreticorum; nam doctrina Ecclesiæ habet prædictam antiquitatem, ut patet tum ex perpetua successione Pontificum Romanorum a Petro usque ad hunc qui modo sedet, Paulum V, et Ecclesiæ, quæ illos ut Pastores semper agnovit, et fidem Petri retinuit; nullum enim aliud initium hujus fidei inveniri aut fingi potest: item quia hæc fides in antiquis Patribus Ecclesiæ invenitur, qui a temporibus fere Apostolorum usque ad nostra tempora sibi successerunt; at vero, e contrario, in quacumque hæresi initium ejus notatur, et tempus et locus ubi incepit, et auctor a quo ordinarie nomen accepit; et hanc differentiam inter doctrinam et hæresim notarunt Patres: Cyprianus, de Veritate Ecclesiæ: *Non enim nos ab illis, sed illi a nobis discesserunt.* Idem fere Epiphanius, in Anchorato, circa finem, et Hæres. 76, cum Aerius Catholicos vocaret antiquarios, ex ipsomet verbo illum convincit: *Nam fides, inquit, semper antiqua, nunquam veterascit;* et Justinus Martyr, in Dialog. cum Triphone: *Quoniam, inquit, omnis hæresis ab aliquo ducit originem, qui a Christo desciverit, a nomine auctoris suos sequaces nominat.* Alia videri possunt in Irenæo, l. 8 contra Hæres., cap. 3; Athanasio, serm. 2 contra Arianos; Hieronymo, cont. Lucif., circa finem. Ratio autem hujus conditionis et differentie est manifesta; nam vera fides, quam profiteremur, est fides Christi; ergo ab illo debet ducere originem, et consequenter ab Apostolis, quia per illos prædicata est, et per mundum seminata; ergo doctrina, quæ non reducitur ad hanc originem, non est credibilis ut fides Christi, et deinde non potest esse

credibilis ut divina, tum quia fides contraria fidei Christi non potest esse divina, tum etiam quia nullus hæreticus ostendit nec credibilem facit novam revelationem doctrinæ sibi factam; ergo convincitur esse humanum inventum incredibile respectu fidei Romanæ.

9. *Hæretici antiquitatem quoque suorum dogmatum ostendunt.—Refelluntur a Tertulliano et a Hieronymo.—Refelluntur primo.—Secundo.—Tertio.—Quarto.*—At vero hæretici nostri temporis, pressi hac difficultate, fingunt suam doctrinam esse antiquam¹, et in primitiva Ecclesia fuisse, postea vero per multa tempora latuisse usque ad Lutherum, verbi gratia, vel aliud simile; e contrario vero fidem Romanam antiquam per aliqua tempora durasse, postea vero sensim defecisse, et ita illam quam nunc profiteremur non esse antiquam, sed novam. Simile autem effugium hæreticorum recte coarguit Tertullianus, de Præscriptionibus Hæreticorum, et Hieronymus, Epistola 65 ad Pammachium et Oceanum, unde inter alia dicit: *Quisquis assertor es novorum dogmatum, quæso te ut parcas Romanis auribus, parcas fidei, quæ Apostoli voce laudatur;* et infra: *Usque ad hunc diem sine ista doctrina mundus Christianus fuit; eam senex tenebo fidem, quam a parentibus accepi; cur post quadringentos annos docere nos niteris, quod antea nescivimus?* Præterea illud prius, quod hæretici dicunt de antiquitate suæ doctrinæ, sæpe est contra suosmet auctores, qui novitatem profiterentur, imo de illa maxime gloriantur. Deinde est voluntarie assertum, ac subinde fide indignum; nam si eorum opinio antea erat et latebat, ostendant aliquod vestigium ejus, vel quomodo eis innotuerit quod lateret, et quæ via ad illorum notitiam pervenit. Cum enim nihil horum suadere aut probare possint, manifeste convincuntur gratis hæc confingere ad suam novitatem occultandam. Denique non minus falsum et varium est quod aiunt, Romanam fidem sensim defecisse, quia, ut dixi, tota invenitur in veteribus Patribus, et quia assignare non possunt tempus in quo cœpit deficere, nec dogma novum quod cœperit docere antiquis contrarium, nec auctorem illius temporis qui tale dogma confutarit; cum tamen experimento constet, nunquam in Ecclesia fuisse exortum novum errorem, quin statim fuerit a catholicis notatus et expugnatus.

10. *Secunda prærogativa doctrinæ fidei, quod sit Apostolica.—Tertia, quod sit Catho-*

lica.—Atque hinc colliguntur duæ aliæ conditiones veræ doctrinæ fidei, quas etiam hæretici negare non audent, et frustra conantur sibi illas accommodare: una est ut sit fides *Apostolica*¹; nam, sicut est de ratione veræ Ecclesiæ, ut sit *Apostolica*, ut habetur in Symbolo, ita est de ratione veræ fidei ut *Apostolica* sit; tum quia vera Ecclesia per veram fidem constituitur; tum etiam quia eandem habent originem. Ex dictis autem constat fidem quam profiteremur esse *Apostolicam*, non enim ita nominatur nisi ex origine et successione, et quia Apostolico testimonio fundata est. E contrario vero hæretici ostendere non possunt hanc successionem, ut probavimus. Altera conditio est, ut vera fides sit *Catholica*², quæ simili modo ex Symbolo probari potest, ubi etiam Ecclesia *Catholica* esse dicitur. Augustinus, contra Epist. Fundam., c. 4, ex solo nomine *Catholica* probat suæ fidei veritatem; dicitur autem *Catholica* fides, quia universalis; hoc enim vox illa græca latine significat: debet autem fides Christi esse universalis, tempore, loco et personis, quia Ecclesia Christi, ex quo fundata est, universalem temporis durationem postulat, juxta illud: *Portæ inferi non prævalebunt adversus eam*, et pro toto mundo fundata est, et pro omnibus gentibus, juxta illud: *Euntes in mundum universum, docete omnes gentes*, etc. Et alibi: *Prædicabitur Evangelium hoc in universo mundo, et universæ creature*; ergo fides hujus Ecclesiæ iisdem modis universalis esse debet; quod ergo spectat ad universalitatem temporis, recte colligitur ex dictis, non inveniri in hæretica doctrina, quia non habet illam antiquitatem, quæ ad hanc universalitatem necessaria est, id est, ut post Christum nullo tempore defecerit; et hoc satis est ut non sit *Catholica*; quod vero spectat ad universalitatem loci et personarum, constat ordinarie hæresim in quodam peculiari loco aut gente versari, et non habere eam universalitatem quam Ecclesia Catholica postulat, ut ex dictis magis patebit.

11. *Tertia prærogativa, quod sit doctrina sana et irreprehensibilis.*—Præter has conditiones doctrinæ, considerari possunt aliæ superius tactæ, quas comprehendit Paulus ad Tit. 2, dicens, verbum fidei debere esse *sanum et irreprehensibile*, quale ostendimus esse in Ecclesiâ Romanâ; doctrina autem hæretico-

¹ De qua vide l. 1, c. 17 Defensionis fidei.

² De qua vide ibid., c. 12.

¹ De quo vide l. 1, c. 25 Defensionis fidei.

rum ordinarie non est irreprehensibilis, quia semper aliqua miscet quæ etiam rationi naturali non sunt consentanea, quod notavit in antiquis hæreticis Irenæus, l. 1 et 2; et Epiphanius, Hæres. 26 et 27; Augustinus epistola 50; maxime vero invenitur hic defectus in hæreticis nostri temporis; tollunt enim liberum arbitrium, quod est fundamentum moralis bonitatis et honestatis, et Deum faciunt auctorem peccati, et negant necessitatem bonorum operum, affirmantque Deum non imputare peccata credentibus, et similia, quæ manifeste sunt contra omnem rationem et honestatem; non est ergo verbum illorum *irreprehensibile*, et consequenter non potest esse *sanum*, quia nec ad sanitatem animæ confert, neque est sibi constans, nec proportionem aut soliditatem habet, cujus ratio propria est, quia nullam habent hæretici credendi regulam, præter humanam conjecturam, quæ ordinarie est juxta uniuscujusque affectum, et inde fit ut ex iisdem rebus habentibus eandem Dei auctoritatem æque propositam, seu æqualiter credibilem, quædam credant, alia non credant, solum quia ipsis ita videtur, vel quia unum est consentaneum eorum affectui, et non aliud, ut notavit Epiphanius, hæres. 47, ubi admiratur quam inconstanter omnia dicantur et fiant apud hæreticos, de quo videri potest epist. Athanasii ad Liberium, et epist. Joviniani August., l. 7 Tripartitæ, cap. 3.

12. *Hæreticæ doctrinæ vitia, e contra re-
sistentur.* — *Primum vitium, contradictio.* — *Secundum, inconstantia.* — *Tertium, divisio in plures.* — Atque hinc fit ut in doctrina hæreticorum summa sit mutabilitas et inconstantia, quæ maxime repugnat veræ fidei. Tribus autem modis hæc inconstantia contingit: primus est, quia auctor hæresis sæpe in uno loco contrarium illius affirmat, quod prius dixerat per incogitantiam vel inadvertentiam, quod in novis hæreticis maxime notatum est. Secundo, aliquando mutant opinionem quam prius tenuerant, quod est apertum signum opinionis humanæ, non veræ fidei, juxta doctrinam Pauli, ad Gal. 1, fere per totum. Tertio, frequentius contingit ut, post exortam hæresim, statim dividatur in plures, per varietatem discipulorum, quod repugnat etiam unitati fidei; de qua varietate et divisione doctrinæ inter hæreticos, multa leguntur in Patribus et in Historiis, et præsertim videri potest Augustinus, l. 1 de Baptismo, cap. 6, de Agone Christiano, cap. 29, et 1 de Peccatorum meritis, cap. 34, ubi ad Pelagianos inquit:

Prius apud se ipsi consentiant, et ita fiet ut a nobis nulla ex parte dissentiant; sic etiam dixit Tertullian. libro de Præscriptionibus hæreticorum: Dum sibi adversantur, fidem nostram confirmant. Plura habet Irenæus, l. 1, cap. 5 et 21; et Cyprianus, l. 4, epistola secunda; Ambrosius, quinto de Fide, cap. 4; et videri potest epistola Agathonis Papæ, in sexta Synodo, action. 4; et Tarasii, in septima Synodo, action. prima; refert etiam Sozomen., l. 9 Histor., cap. 5, multos hæreticos, propter hanc varietatem et inconstantiam doctrinæ, ad fidem Catholicam rediisse. Ratio autem hujus inconstantia est, quia hæresis non fundatur in Spiritu Dei, sed in proprio judicio, et ideo, sicut inter philosophos invenitur hæc divisio sectarum et opinionum, ita etiam inter hæreticos; de quo videri potest Augustinus, sermone 11 de Verbis Apostoli, et 18 de Civitate, cap. 41; et Niceph., l. 4 Histor., cap. 29.

13. *Quartum, deprobatio Scripturæ.* — *Quintum, inefficacia ad convertendas animas.* — Hinc etiam notant Patres aliud signum hæreticæ doctrinæ, quod est mutilare Scripturam, et eam proprio arbitrio interpretari, vel potius corrumpere; quoties enim ita urgentur aliquo testimonio Scripturæ, ut illi respondere non possint, magna facilitate negant librum illum esse canonicum, sicut modo hæretici negant libros Machabæorum, primum et secundum, esse canonicos, quia ex illis manifeste probatur Purgatorium; et alii negant Epistolam Jacobi, quia ex illa convincitur necessitas operum, atque ita fit ut proprio arbitrio, conjectura vel affectu admittant, vel negent libros canonicos, per quod destruitur tota certitudo et constantia fidei; de quo videri potest Irenæus, l. 1, c. 29, et l. 3, c. 20 et 22. Aliquando vero et sæpius evertunt Scripturas, per falsas interpretationes, ut figurate intelligendo quæ in proprio sensu ab Ecclesia et Patribus intellecta sunt, sicut fecit Calvinus in verbis consecrationis. Unde recte dixit Irenæus, l. 5: *Contingunt multa male interpretari, quia unum nolunt bene intelligere;* de quo etiam Augustinus, de Utilitate credendi, cap. tertio, et vigesimo octavo cont. Faust., cap. vigesimo secundo; et Epiphanius, Hæres. 44. Tandem adnotavi doctrinam Christi fieri maxime credibilem, ex efficacia ejus ad convertendas animas; contrarium ergo notant Sancti Patres et Catholici Doctores in doctrinis hæreticorum; nam ordinarie non convertunt animas ad Christum, neque hoc intendunt, sed pervertunt credentes in Christum, et hoc maxime

procurant. Ratio autem est, quia non habent verbum Dei, quod est potens et efficax ad convertendas animas; sed habent verbum mere humanum, quod est aptum ad pervertendum, quia ordinarie docent ea, quæ placent sensui et affectui humano; de quo videri potest Gregorius, 8 Mor., cap. 2.

14. *Progreditur tertia comparatio ex secundo motivo in sect. 3, a num. 5.* — Secundum caput credibilitatis, erat *auctoritas testificantium et prædicantium doctrinam:* hæc autem maxime deficit in doctrinis hæreticorum, quod maxime notarunt Patres, quia auctor hæresis ordinarie esse solet vitii deditus, et ideo fide indignus; maxime autem duci solent spiritu superbiæ; unde Augustinus, lib. de Pastoribus, cap. 8: *Una, inquit, superbia omnes illos genuit;* sæpe etiam ducuntur avaritia, ut de Simone Mago legimus, Actor. 8, et Cyprianus notat, l. 1, epistola 4, et videri potest libro quarto, epistola nona, et Epiphanius, hæres. vigesima quinta; aliquando vero concupiscentia et voluptate ducuntur, ut notat Hieronymus, Epistola ad Ctesiphontem; et Vincent. Lyrinensis, contra profanas vocum novitates; quæ omnia, et alia plura complectitur Paulus 2 ad Timot. 3, dicens de hæreticis: *Erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati, superbi;* et infra: *Corrupti mente, et reprobi in fide.* Similia habet epistola prima, capite quarto, quæ loca ponderat Cyprianus, dicta Epistola quarta, lib. primo, et epist. etiam 6; et videri etiam potest Gregorius, l. 3 Moral. cap. 17. His accedit, quod regulariter initium hæresis sumitur ex aliqua humana occasione, ut ex indignatione aliqua propter dignitatem non obtentam, vel aliquid simile, quod in antiquis hæreticis notat Eusebius, lib. septimo Histor. cap. 33; et Nicephor., lib. quarto, cap. quarto, septimo et vigesimo, et lib. sexto, cap. tertio. De novis autem hæreticis, et præsertim de Lutero, nota est historia, de qua videri potest Coelæus, in Actis Lutheri, anno 1517; et Hosius, l. 1 contra Brentium; est etiam nota et notabilis historia Henrici VIII, regis Angliæ, et similes. Accedit denique quod doctrina hæretica non habet majorem auctoritatem a sequacibus quam ab auctore, tum quia discipuli doctoris hæretici, nec meliores nec doctiores esse solent magistro; et ad minimum nullum habent iudicium insignis sanctitatis, quæ in doctoribus Ecclesiæ catholicæ inventa est; quod maxime in hæreticis nostri temporis verum habet, quia non solum Evangelicam per-

fectionem non sequuntur, verum etiam illam condemnant et reprobant, consilia perfectionis abnegantes; tum etiam quia doctrina hæretica dici non potest in suum testimonium habere consensum populorum; quia licet interdum plures per illam pervertantur, nihilominus, ut dixi, ipsi inter se non consentiunt, et præterea major pars orbis christiani illi resistit; tum denique quia nullum habet signum supernaturalis doctrinæ aut divini auxilii, quia nec Prophetiam habent, nec miracula, ut jam dicam.

15. *Uterius progreditur tertia comparatio ex tertio motivo in sect. 3, n. 8.* — Tertium caput credibilitatis fidei sumebatur ex divinis et miraculosis operibus, quibus Deus ipse quasi subscribit tali doctrinæ, quæ maxime necessaria sunt, quando doctrina quæ ut supernaturalis proponitur, incipit introduci, ut indicavit Augustinus, l. 10 de Civit., cap. 8. Doctrina autem hæretica nova est, ut dixi, et ab ipsis hæreticis ut supernaturalis venditur, et tamen in illius confirmationem nullum miraculum exhibent; signum ergo est non esse divinam, quia ordinarius modus providentiæ divinæ, est doctrinam suam confirmare miraculis, præsertim quando prædicari incipit: quod supra monstratum est de doctrina Ecclesiæ Catholicæ. Imo ait Augustinus l. 22 de Civit., cap. octavo, non solum in principio Ecclesiæ, sed etiam in progressu ejus, hanc doctrinam veris miraculis confirmari, quod usque ad nostra tempora factum esse conspicimus. Et in tot historiis legimus, ut non nisi impudenter negari possit. Atque hinc factum est ut hæretici sæpius miracula edere, vel potius ostentare voluerint; facile autem intellectum est illa esse falsa et conficta; de quo aliquid videri potest in 6 Synodo, actione 15; et Epiphanius, hæresi 66, et Tertullianus, de Præscript. hæretic. Et de novis hæreticis alia referunt Alan. in Dial. 6, cap. 29, 30 et 31, et Bellarmus, l. 4 de Notis Ecclesiæ, cap. 14, ubi specialiter de Calvino refert voluisse fingere resurrectionem mortui, et vivum occidisse. Igitur, conferendo omnia judicia veritatis et signa credibilitatis in utraque doctrina, non solum est evidens Romanam fidem esse credibiliorem, sed etiam solam illam esse credibilem.